

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו בסעודה שלישית שבת פרשת אמור תש"פ לפ"ק

בביתו נאווה קודש

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון אלף ק"ם

ואיתא בגמרא (שבת פז:) ואותו היום (ט"ו אייר) שבת היה (כי יציאת מצרים חמישי בשבת היה) דכתיב (שם טז-יז) ובוקר וראיתם את כבוד ה', וכתוב (שם טז-כז) ששת ימים תלקטוהו [שנתרעמו בו ביום על המן, והבטיחם להוריד להם מן למחר, ועל כרחק בחד בשבת ירד להם מן תחלה שנאמר ששת ימים תלקטוהו, וביום השביעי לירידתו שבת לא יהיה בון] ע"כ. ואם כן ביום שבת זה נאמרה לישראל הבטחת ירידת המן. ונראה כי בהיות שכל ברכאן דלעילא ותתא ביומא שביעאה תליין (זוה"ק ח"ב פח.), על כן נסתבב שהשפעת ירידת המן לישראל היתה ביום השבת.

*

והנה הא דהתלוננו העם על משה ביום ט"ו, מבואר ברש"י (טז-א) לפי שבו ביום כלתה החררה שהוציאו ממצרים והוצרכו למן. למדנו שאכלו משיווי המצה ששים ואחת סעודות, וירד להם מן בט"ו באייר ע"כ. ומקורו מגמרא (קידושין לח.) ובני ישראל אכלו את המן ארבעים שנה (טז-לה), וכי ארבעים שנה אכלו, והלא ארבעים שנה חסר שלשים יום אכלו (מט"ו ניסן עד ט"ו אייר שנסתפקו מהעוגות), אלא לומר לך עוגות שהוציאו ממצרים טעמו בהם טעם מן ע"כ.

ונראה דהא דהתלוננו תיכף בשעה שכלתה החררה, וכאשר כלתה להם המים כתיב (שם טז-כב) וילכו שלשת ימים במדבר ולא מצאו מים וגו', וילונו העם על משה וגו', ולא התלוננו תיכף. דזהו משום שמים יתכן למצוא במדבר מעינות, וכמו שנאמר (שם טז-כז) ויבאו אילמה ושם שתים עשרה עינות מים וגו', ולכן גם כאשר כלתה

שבת זו יש לה חשיבות יתירה שקורין בה פרשת המועדים, והקריאה מעורר הזמן, ויש בה הארה מכל המועדים. וכמו שכתוב בספר מכתם לדוד בפרשת פנחס (להגאון מבראשוב זצ"ל) וזה לשונו, ראיתי בספר רמתים צופים הנספח לתנא דבי אליהו (זוטא אות כ'), בשם הגה"ק מנעשכ"ז והגה"ק מפרשיסחא זצ"ל, שבפרשת פנחס יש כח כל הרגלים, ומי שהוא בשבת זה אצל צדיק הדור, כאילו הוא אצלו כל הרגלים והימים נוראים ע"ש. ופעם אחת בהיותי משובתי שבת קודש אצל אדמו"ר בעל לקט עני [מקאסוב] צוק"ל פרשת אמור, אמרתי לפניו שגם בפרשת אמור ישנם כל המועדים. ודיבר בקדשו שגם פרנסה יש בפרשת אמור, הלא היא פרשת לחם הפנים. והוא מרגניתא טבא לבעלי אמונת צדיקים עכ"ל ודפח"ח.

עוד יש בשבת זו מעלה יתירה להשפעת פרנסה, כי כל מאורע בתורה שנאמרה בה זמן, מתחדש הארה זו בכל שנה ושנה, וכמו שכתוב בחידושי הרי"ם (לט"ו בשבט) שבכל ראש חדש שבט נפתחים מעיינות של ביאור התורה, וכמו שנאמר (דברים א-ג) בעשתי עשר חדש באחד לחודש וגו', הואיל משה באר את התורה הזאת ע"ש. ושבת זו חל ביום ט"ו אייר, אשר יום זה נכתב בתורה, ויבואו כל עדת בני ישראל אל מדבר סין וגו' בחמשה עשר יום לחדש השני וגו', וילונו וגו', ויאמר ה' אל משה הנני ממטיר לכם לחם מן השמים (שמות טז-א). אם כן בשבת זו יש בה הארת ירידת המן, אשר בה טמונה פרנסת האדם, וכמו שכתבו הפוסקים דטוב לומר בכל יום פרשת המן (שו"ע א"ח סימן א-ה). ובמשנה ברורה (שם) כתוב, איתא בירושלמי (ברכות) כל האומר פרשת המן מובטח לו שלא יתמעטו מזונותיו ע"כ.

וצומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו שלשת ימים לילה ויום, גם אני ונערותי אצום כן (אסתר ד-טז). ובגמרא (יבמות קכא:) הוכיחו מזה כי יתכן לחיות שלשה ימים בלי אכילה ושתייה ע"ש. אמנם בילקוט (אסתר תתרנז) אמרו, והיאך היו צמים שלשת ימים לילה ויום ולא היו מתים, אלא שהיו מפסיקין מבעוד יום ע"כ. ואם כן כח החיות שבאדם ממאכלו נשאר אצלו עד שלשת ימים. ואם כן כאשר כלתה החררה לישראל ביום ט"ו, עדיין היה נשאר בהם כח מאכל זה עד ל"ג בעומר, ומל"ג בעומר ואילך היה חיותם רק מלחם מן השמים, לחם שמלאכי השרת אוכלים, ועל כן קבעו יום השמחה, ליום ל"ג בעומר.

*

והנה ליישב הסתירה מגמרא דילן עם דברי המדרש, אי יכולים לצום יותר משלשה ימים, אשר במציאות רואים שיכולים לחיות. וברמב"ם (ה' שבועות א-ו) נראה דיכולים לחיות עד שבעה ימים ע"ש. יש לומר כי יש חלופים שאין להם כח רק עד שלשת ימים, וכאן אמרו לך כנוס את כל היהודים, ולא יתכן שיגזרו תענית באופן שיגיע גם אחד מישראל לפיקוח נפש. גם יתכן שיש אברים וגידין ושרירין בתוך גופו של אדם שיכולים לאבד חיותם גם בתענית דשלשה ימים, ולא היה גוזר מרדכי תענית כזה להשחית מגוף ישראל, ומה לי קטלא כולה ומה לי קטלה פלגא.

ומה שאמרו שהיו מפסיקין מבעוד יום, לכאורה צריך ביאור, דאם אכלו בתענית יום הראשון בסוף היום, הרי הפסידו תענית היום. ואם אכלו בתחלת הלילה, הרי הפסידו תענית הלילה (ועיין בזה בשו"ת הריב"ש סימן תטז, ובשו"ת חתם סופר ח"ב יו"ד סימן קצ). ואולי יש לומר שאכלו בבין השמשות, שהוא ספק יום ספק לילה. ולגבי תענית יום הראשון סמכו שכבר היא לילה והושלם יום התענית, ולגבי תענית היום השני סמכו שבין השמשות היתה עדיין יום, והתענו בלילה. ואם כי זה הוי תרתי דסתרי, מכל מקום מצינו כיוצא בה דבשעת הדחק יכולין לעשות כן, כדאיתא במג"א (סימן רלג סק"ז) דעכשיו נוהגין להתפלל מנחה ומעריב סמוכין זה לזה, כי סומכין כרבנן דעד צאת הכוכבים הוי זמן מנחה, ומה שמתפללין ערבית קודם הלילה, דמפני הדוחק שטורח הוא לאסוף הציבור שנית סומכין על רבי יהודה דמפלג המנחה

להם המים, הם ילכו ויסתובבו במדבר עד שימצאו מים, ורק ביום השלישי כאשר מצאו רק מים מרים שלא יכלו לשתות אז התלוננו. אבל לחם לא שכיח במדבר, לא מקום זרע הוא, ותיכף כאשר כלתה החררה ראו מיתתם לפני עיניהם, שאין מקום לצפות בדרך הטבע להמציא לחם במדבר לששים רבוא, על כן התלוננו תיכף.

*

אמנם בחתם סופר כתוב לשלב ירידת המן עם שמחת יום ל"ג בעומר, וכתב (בשו"ת חתם סופר יו"ד סימן רלג ד"ה אמנם) דאיתא במדרש [שלא נמצא לפנינו] שמיום שכלה החררה שהוציאו ממצרים, הלכו שלשת ימים בלא לחם, ואחר כך ירד המן, אם כן היה הורדת המן ביום ל"ג בעומר, וראוי לעשות לזה זכר טוב. אך הוא נגד ש"ס פרק רבי עקיבא [הנ"ל] ע"כ. והכפיל דבריו בדרשות חתם סופר (לימי הספירה רע"ט: ובנדמ"ח דרוש א), והוסיף רמז בהכתוב בפרשתנו, וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאתכם את עמר (כג-טו), עד כאן ל"ג אותיות, רמז על ל"ג בעומר שבו התחיל המן לירד [עמר לגלגולת] ע"כ.

והנה דברי המדרש יכולים להתפרש בשתי אופנים, חדא, שלא התלוננו ישראל רק אחר שלשת ימים, כמו שהיה בהמים, וזהו לא כפשוטו של מקרא, שאמר ויבואו כל עדת בני ישראל אל מדבר סין וגו', בחמשה עשר יום לחדש השני וגו', וילונו וגו', ומשמע דהתלונה היתה בו ביום. שנית, כי באמת התלוננו תיכף, אבל הבטחת ירידת המן, הנני ממטיר לכם לחם מן השמים, היה רק ביום השלישי לאחריו. [ועיין באבן עזרא (שם טו-א) שכתב, מי הגיד לו כי ממחרת בואם אל מדבר סין ירד המן, אולי עמדו שם ארבעה ימים או יותר, והתחיל המן לרדת וכו' ע"ש]. והסיבה שלא הוריד להם ה' מן תיכף ביומו, אולי היה זה להם לעונש על מה שהתלוננו על משה. או כמאמרם (אסתר"ר ט-ב) לעולם אין ישראל נתונים בצרה יותר משלשה ימים ע"ש.

אמנם יש לומר דגם לפי סוגיית הגמרא, שהתחיל המן לירד תיכף ביום ראשון, בט"ז באייר, מכל מקום קבעו על הנס יום שמחתה ביום ל"ג בעומר. דהנה מצינו באסתר שאמרה למרדכי, לך כנוס את כל היהודים וגו',

הוא לילה לתפלת ערבית ע"ש. וביד אפרים (סימן רסו סק"א) הוסיף דכיון דתפלת ערבית רשות סומכין על זה ע"ש. והיינו אף דקבלוהו עליהם חובה. ואם כן מכל שכן בדחק של פיקוח נפש סמכו לעשות תרתי דסתרי, דבודאי לא גרע מלהתפלל מנחה ומעריב יחד בין השמשות בשעת הדחק.

וי"ש להוסיף דלכן אמרה אסתר, גם אני ונערותי אצום כ"ן, כי בשלשת ימים לילה ויום יש ע"ב שעות, אבל אם מפסיקין בבין השמשות הרי חסר מיום הראשון ושני שתי שעות, ולא היה התענית אלא שבעים שעות, וזהו שאמרה גם אני ונערותי אצום כ"ן, שבעים שעות ביחד.

*

והנה יום ל"ג בעומר הוא יום שמחתו של רבי שמעון, יש אומרים שהוא יום פטירתו, ויש אומרים שהשמחה על יום לידתו, כי הקב"ה ממלא שנותיהם של צדיקים מיום ליום (קידושין לח.). ויש אומרים שבו יצא מהמערה, ויש אומרים שבו התחיל להרביץ תורה בישראל. ויש לומר דכולהו איתנייהו ביה, כי יום זה הוא מזלו של רבי שמעון, שבו מתגלה להצליח בהמאורעות שבחיו.

וי"ש לשלב הדברים גם עם מה שנתבאר למעלה דירידת המן לחם מן השמים היה בל"ג בעומר, שיש לו קשר עם שמחתו של רבי שמעון. ומתחלה נקדים מה שאמר הכתוב (תהלים סח-ט) עלית למרום שבית שבי לקחת מתנות באדם. ובגמרא (שבת פח:) דרשוה דקאי על משה שעלה למרום לקבל התורה ע"ש. ודורשי רשומות אמרו שבית שבי"ר"ת ש'מעון ב'ן יוחאי. ונראה דהנה ידוע דטענת המלאכים שאמרו תנה הודך על השמים, היה מצד דינא דבר מיצרא, שהם קודמים לישראל. אך זהו רק במקח וממכר ולא במתנה, ונתינת התורה הוי מתנה לישראל. וזהו 'עלית למרום שבית שבי', ששבה את התורה מיד מלאכי מעלה, ואין כאן טענת דינא בר מיצרא, כי 'לקחת מתנות באדם', שהתורה היא מתנה טובה לישראל, וליכא בזה דינא דבר מיצרא.

אמנם בבני יששכר (סיון ב-ט) כתוב, כי המלאכים היו רוצים לקבל התורה, ואמר הקב"ה למשה אחז בכסא כבודי והשיב להם תשובה, אמר להם משה, משא

ומתן יש ביניכם, יצר הרע יש ביניכם וכו', והודו המלאכים לדבריו (שבת פח:). והנה יש להתבונן, דודאי גם המלאכים ידעו שאין להם שייכות בפשטיות התורה, לא תנאף, לא תגנוב וכו', וכיוצא, אבל נפשם יודעת מאד, דעיקר התורה היא בפנימיותה, מילים לצד עילאה תמלל, אם כן לפי זה אין תשובת משה תשובה. והנה הבנתי תירוץ לדבר מדברי הרב הגדול החיד"א זלה"ה (כסא דוד דרוש ד' יג:) דהמלאכים שטענו תנה הודך על השמים באו בטענת מצרניות דינא דבר מיצרא. אבל קיימא לן (שו"ע חו"מ סימן קעה-יג) אם יגיע איזה פסידא כל דהו למוכר אם יעמוד הממכר ביד המצרן, אין טענת המצרן טענה. וכאן כיון שהמלאכים אינם יכולים לקיים התורה בדרך הפשט, אם כן מיקרי כביכול פסידא למוכר הוא נותן תורה, ואין כאן דינא דבר מיצרא, וזה הוא תשובת משה ע"כ. אמנם מי בא בסוד ה' בינינו להבין ולהשכיל סודותיה, להראות להמלאכים כי אנו עומדים מוכנים לקבל גם סודות התורה ופנימיותה. ועל זה הראה להם את רבי שמעון בן יוחאי אשר על ידו נתגלה ונתפשט רז זה בין ישראל. ולכן כאשר עלית למרום לקבל התורה, 'שבית שבי', על ידי רבי שמעון בן יוחאי שבה את התורה, כי אנו מוכנים לקבל התורה, הן בנגלה פשטיות התורה, והן פנימיותה וסודותיה.

והנה תכלית יציאת מצרים היתה, בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה (שמות ג-יב). ועם כל זה לא ניתנה להם התורה תיכף, רק אחר ספירת שבעה שבועות, וביאר באור החיים הק' (שמות יט-א) כי לא היו ישראל ראויין עדיין, לצד שהיו בארץ מצרים הטמאה והיו לנדה ביניהם, והוצרכו לספור ספירת טהרתם שבע שבתות כדרך שבעה נקיים אשר צוה ה' לזבה (וזה"ק ח"ב צו:), וזהו אומרו בחדש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים (שם יט-א), לסיבת יציאתם מארץ מצרים הוא הסובב עכבת הדבר עד החודש השלישי ע"ש. והיינו דהוצרכו ישראל מתחלה לזכך עצמם ולהטהר ולהתקדש בימים הללו כדי שיוכלו להיות ראויים לקבלת התורה. ולכן המטיר להם קודם מתן תורה לחם מן השמים, לחם שמלאכי השרת אוכלים, שאין בהם שום דבר גשמי, כדי לזכך את גופם, ולהכשיר את החומר שיוכל לקבל התורה.

והנה לכאורה יש להבין, הרי במדבר המציא להם ה' מזונם בשתי אופנים, מתחלת יציאתם ממצרים עד

לקבלת התורה, האכילם מתחלה לחם מן הארץ, לרמוז על פשטות התורה, וגם בזה יכולים לטעום טעם מן, כי מתוקה היא מדבש ונופת צופים. ומיום ל"ג בעומר ואילך המטיר להם לחם מן השמים, להכיין עצמם לקבל פנימיות התורה וסודותיה, שזהו גם לחם של מלאכי השרת, ובוזו הכינו והשלימו עצמם לקבלת התורה ליכנס לפרד"ס, פ'שט ר'מז ד'רוש ס'וד.

ויומתק ביותר על פי מה שכתוב בישמח משה (פ' מצורע ד"ה עוד) דאיתא במדרש (שמו"ר כח-א) הלוחות היו ארכן ששה טפחים, כביכול ביד הקב"ה ב' טפחים, וביד משה ב' טפחים, וב' טפחים היה מפרישין בין יד ליד. ופירש בנזר הקודש (ב"ר פרשה א) הכוונה בזה, לפי שיש בתורה ג' חלקים, א' פשט הכתוב בנגלה לכל הנקרא, תורה שבכתב. ב' חלק העיון והפלפול הנקרא תורה שבעל פה, ואינם נקנים לאדם אלא ביגיעה. הג' חלק הנסתר שהיא מתת אלקים לאוהביו, וגם הם אינם זוכים לעמוד על בוריה כדכתיב (איוב כח-כג) אלקים הבין דרכה. ולפיכך היה שליש ביד הקב"ה היינו כלפי חלק הנסתר, ושליש ביד משה היינו חלק הנגלה המגולה לכל, והיינו תורה שבכתב. ושליש בנתיים המפריש בין יד ליד, כלפי חלק העיון, תורה שבעל פה, שהוא דבר הממוצע, שקודם יגיעה נקרא תורת ה' (תהלים א-ב), ולאחר יגיעה נקראת תורת האדם ע"כ (והובא בדרשות לחם שלמה דרוש קמג).

ואם כן התורה נחלקת לשלשה חלקים, בפשטות ונגלות התורה יש שתי חלקים, תורה שבכתב, ותורה שבעל פה. ושוב יש חלק השלישי סודות התורה. וכאשר יצאו ממצרים הוצרכו לזכר עצמם בימי הספירה לקבלת התורה, וימים אלו נחלקים גם כן לשלשה, שתי חלקים הם ל"ב ימים עד ל"ג בעומר, ושוב מל"ג בעומר ואילך עד קבלת התורה. ועל כן כנגד שתי חלקים מפשטות התורה, אכלו לחם מן הארץ בטעם מן. ומל"ג בעומר ואילך זיכרו עצמם לקבל הסוג השלישי מהתורה, סודותיה ופנימיותה, שהם הטפחיים שיש ביד הקב"ה, ואז האכילם לחם מן השמים.

ולכך רבי שמעון בן יוחאי, שורש תורת הנסתר, יום שמחתו הוא בל"ג בעומר, שאז ירדה לחם מן השמים, שיוכלו להשיג על ידה סודות התורה, הטפחיים שביד הקב"ה בשמים ממעל. ■

ל"ג בעומר האכילם בדרך נס לחם מן הארץ, מהחררה שהוציאו ממצרים, וטעמו בהם טעם מן. ושוב פסקה החררה והמטיר להם לחם מן השמים. ולכאורה כיון שבסופו יצטרכו בכל אופן להוריד להם מן על ארבעים שנה, לאיזה צורך הוצרך הנס הראשון, לאכול ס"א סעודות מהעוגות שהוציאו ממצרים. ועוד גם זאת לאיזה צורך הטעים להם בעוגות אלו טעם מן, הא יכולים היו לשבוע מהלחם גם בלי זה, ועל דרך שמצינו שנשתלחה ברכה בעומר ובשתי הלחם ובלחם הפנים, וכל כהן שמגיעו כזית יש אוכלו ושבע ויש אוכלו ומותיר (יומא לט.).

ובפשטות יש לומר על פי מה שכתוב בבני יששכר (ניסן יא-א) בשם הרד"ק רבי פנחס מקאריץ זצ"ל (בספרו אמרי פנחס שער עולם ומלואו אות יז) שלכל הענינים והנבראים ומיני המדריגות מחולקים במעלה אשר הם בעולם, יש אמצעי ביניהם. כמו בין דומם לצומח (אלמוג הוא דומם וצומח), בין צומח לחי (אדני השדה), בין חי למדבר (קוף). וכן בין תורה שבכתב לתורה שבעל פה, קרי וכתוב. וכן הוא בקדושת הזמן בין קדש לחול, הוא חולו של מועד, עד כאן דבריו בקצת תוספת ביאור ע"כ. ועל דרך זה הוא בימי חול ושבטות ומועדים, אי אפשר להכנס מחול תיכף להקדושה, אלא בין ימות החול לשבת יש מתחלה תוספת שבת, שהיא ממוצע בין החול לשבת ומועד. וכמו כן באפוקי יומא אי אפשר לצאת מהשבת תיכף לחול, אלא יש תוספת שבת גם ביציאתו.

וכמו כן ישראל במצרים, אכלו לחם טמא מערות הארץ, ואי אפשר לשנות אכילתם מטומאה לקודש אלא בממוצע, שהאכילם תחלה בליל יציאתם לחם מצה של מצוה שקידש אותם, ושוב המשיכו לאכול מאותו לחם באופן נסיי, עם טעם מן בלחם מן הארץ, ושוב היו יכולים לאכול לחם מן השמים.

אך לפי מה שנתבאר שבימים הללו הוצרכו לזכר את חומרם, ולעשות הכנה בנפשם שיוכלו לקבל את התורה. יש לומר עוד, כי התורה הקדושה נקראת גם כן לחם כמו שנאמר (משלי ט-ה) לכו לחמו בלחמי. ובלחם התורה יש שני סוגים, פשטות התורה שהיא לחם מן הארץ, שניתנה גם לפשוטי עם. ושוב יש פנימיות התורה וסודותיה שהיא לחם מן השמים, וראויה גם למלאכי מעלה. על כן כדי לרמוז לישראל על עבודתם שצריכין לעשות כעת הכנה